

Стаття надійшла до редакції 15.10.14

Л.І. Шевченко, д. ф. н., професор, завідувач кафедри літератури
Університет імені Яна Кохановського, Кельце, Польща

ПСИХОАНАЛІТИЧНА СКЛАДОВА У СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ПРОЗІ

У статті на аналізі творів «Батько» та «Антиквар» О. Постнова, «Синдром Фріца» Д. Бортнікова, «Метелик, жалюгідний листочок» М. Хоббель, «Пальці для Керолайн», «Едіпів комплекс» Д. Ліпскерова та ін. показується, як автори сучасної прози намагаються виявити пов'язані з працею підсвідомості базові структури особистості, які у своїй природній і притаманній їм еволюції, а також у спричинених різними факторами деформаціях визначають її сутнісні домінанти і врешиті-решит форми реалізації свого «Я».

Ключові слова: психотравма, підсвідомість, глибинний художній психоаналіз, онірична парадигма, багаторівнева метафора.

L. Shevchenko, doctor Ph. sc., prof.
Celtce, Poland

PSYCHOANALYTIC ELEMENT IN RUSSIAN MODERN PROSE

The article uses the analysis of such works as «The Father», «The Antiquarian» by O. Postnow, «Fritz's Syndrome» by D. Bortnikov, «Butterfly, a Poor Leaf» by M. Hobbel, «Fingers for Caroline», «Oedipus Complex» by D. Lipskerov to show how the authors of modern prose try to uncover those basic and unconsciousness-related structures of a personality that in their natural evolution and in deformations caused by various factors define its existential dominants and, ultimately, the forms of self-realization.

Key words: psychological trauma, unconsciousness, deep artistic psychoanalysis, oneiric paradigm, multi-level metaphor.

УДК 883.3 (477)

І. Хоменська, аспірантка
НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУ «УКРАЇНА» У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті проаналізовано особливості функціонування концепту «Україна» на основі творів Тараса Шевченка. Виведено опозиційні пари та зроблено висновки, що образ України є дуалістичним, його творення базується на функціонуванні згаданого концепту у фольклорному дискурсі.

Ключові слова: картина світу, концепт, вербалізація, конотація, етноцентризм, антропоцентризм.

© І. Хоменська, 2014

Етноцентричне наповнення концепту «Україна» нерозривно пов'язане з особливостями ментальності народу, у концептосфері якого воно функціонує, оскільки в національно-культурних вербальних стереотипах знаходять своє найповніше відображення особливості сприймання світу певним етносом. Національно-специфічні відчуття, матеріалізуючись у тканині мови, породжують ту особливу для кожної мови субстанцію, яка в сучасній антропоцентричній лінгвістиці має назву *національно-мовної картини світу* (НМКС), тобто відображене в мовних формах етнічно зумовлене осмислення й оцінювання зовнішнього світу. Національно-мовна специфіка виникає при поєднанні єдиного логіко-поняттєвого каркасу різних НМКС з етнічно-специфічними нюансами світовідчуття, світоосмислення й світооцінки. Поєднання універсального з національним у мовній субстанції й створює «обличчя» національного менталітету.

І. Голубовська пов'язує особливості вербалізації світу тим чи іншим етносом з дією двох основних факторів: 1) зовнішнього (природне середовище та матеріальна культура етносу); 2) внутрішнього, який полягає в специфічності національного способу мислення, національного менталітету [3, 94]. Якщо етнокультура є формою адаптації до географічного, кліматичного, історичного, релігійного середовища, то мова як головний інструмент інтелектуального осмислення дійсності не може не відображати ознак такої адаптації. Мова – це «...не тільки найпростіші семантичні конструкції, але й виражений у них увесь комплекс духовної культури етносу – носія цієї мови». При цьому культуру слід розуміти як картину світу, що панує у свідомості людини в певний час на певній території й зумовлює лінгвосоціальну практику. Мова ж трактується як природний субстрат культури, що пронизує всі її сторони та є інструментом ментального впорядкування світу, засобом закріплення етнічного світосприйняття й оптимізації міжкультурної взаємодії. Таким чином, мова так чи інакше відображає етнокультурні, психологічні й міфологічні уявлення та переживання, тобто менталітет етносу як національну специфіку людського світосприйняття [1, с. 106].

Актуальність статті полягає у тому, що сучасному українському мовознавстві «концепт» є одним з основних понять когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Його трактують як певні блоки інформації, кодовані у свідомості та вербалізовані мовними засобами. Вони допомагають класифікувати й осмислювати явища дійсності, будувати та зберігати в пам'яті та мові систему знань про світ. Вербалізаторами концепту є семи, лексеми, які експліцитно та імпліцитно виражають поняття, синонімію, антонімію, гіпер-гіпонімічні відношення, конотацію, етимологію і фраземне значення. Вербалізація концепту демонструє його словесний потенціал і допомагає передати інформацію про зміст концепту іншим носіям мови [2; 4].

Концепт «Україна» — один з найчастіше вживаних у поезії Тараса Шевченка. Метою статті є аналіз функціонування компонентів згаданого концепту у поетичному дискурсі митця. У творах Шевченка почуття саможертвовної любові до Вітчизни висловлено з такою силою пристрасті, що до них важко відшукати аналогій. Але водночас подвійно (соціально і національно) пригнічене становище України могло стати і стало – у творчості Шевченка перш за все – джерелом величезної революційної енергії.

Шевченко був відданим сином поневоленого народу і прагнув його визволення, він так щиро перейнявся долею інших пригноблених народів царської Росії, що будь-які заборони чи бар'єри не стримували його братніх почуттів. Задовго до того, як склалася

концепція загальноросійської революційної демократії в національному питанні (що відбивала погляди не лише російських революціонерів, а певною мірою і прогресивних діячів усіх народів Росії), Шевченко в поемі «Кавказ» затаврував царську Росію як тюрму народів і був солідарний з тими, хто не хотів коритися [6].

У творах Шевченка Україна постає як опозиція, як дві грані одного явища, при чому антонімічні: «Україна» як неминуща основа і «Україна» як історичний момент. «Україна-мати» і «Україна блудна». «Україна непорочна» і «Україна розбещена». «Україна лицарів» і «Україна рабів». Цю другу, історично спотворену й історично минушу Україну він проклинав, а заради першої – України-матері, України неминущої жив і прославляв її.

Опозиція «своє—чуже». Художнє витлумачення України як буття, як найближчого, незабутнього і вічного ґрунту ось-буття постійно наявне в поезії. У Т. Шевченка — це, наприклад, образи «повитого красою» того, чому нема «почину, і краю немає», що «ніхто... не додбає і не розруйнує», що захищене предками у «високих могилах», що увічноється самотніми і могутніми образами «садка вишневого коло хати» і «старого дуба».

Україна як своє з'являється вже у першій збірці Тараса Шевченка «Кобзар», саме своєму рідному краю присвячує митець свої «думи» і просить її прийняти їх, цими рядками автор визначає своє покликання як поета – служіння народу і державі, «Батьківщина як органічне середовище розуміння»: «Думи мої, думи мої, Лихо мені з вами... В Україну ідіть, діти! В нашу Україну... Там знайдете щире серце І слово ласкаве, Там знайдете щирю правду, А це, може, й славу... Привітай же, моя ненько, Моя Україно, Моїх діток нерозумних, Як свою дитину...». Слово Україна набуває своє значення **своє** за допомогою займенників **моя, наша, ненька**. Образ України-матері буде у творчості Шевченка одним з наскрізних у першому періоді творчості митця, як зазначав С. Єфремов: «...поет платить ще велику податку художньому романтизму...». Йдеться про персоніфікацію України (Вітчизни) як буття в образі матері, що в межах української традиції є прямим продовженням козацького окреслення своєї батьківщини (України) як «козацької матері». Не випадково зберігся переказ про слова Богдана Хмельницького, сказані ним своєму кривдникові Чаплинському та його посіпакам під час поєдинку: «Пам'ятайте, що в мене є шабля, і ще не вмерла козацька мати!».

Одним із численних переконливих прикладів художнього витлумачення образу України як «**матері**» може бути поема «Послання», де українці зображені як «**діти**» України («брати» між собою), «старої матері», яких Шевченко скерує на автентичне, іманентне (не «німецьке») прочитання власної історії, пізнання справжньої «слави України», на солідарність, а все разом уможливить відродження Батьківщини («...мати усміхнеться, Заплакана мати»). Однак водночас герой застерігає тих, що «свого... цураються», що обривають/убивають (метафора «забування») власний онтологічно-екзистенціальний зв'язок із Батьківщиною-матір'ю: «Гірше ляха свої діти Її розпинають. Заміс[т]ь пива праведную Кров із ребер точать». Така людина екзистенційно перетворюється у безрідного, знекоріненого маргінала, «злого» нелюда, вилученого з нормальних стосунків життя у світі. Вчинок його карається так, як вчинок біблійного Каїна-братовбивці: «**Бо хто матір забуває, Того Бог карає, Того діти цураються, В хату не пускають**».

Не випадково образ підневільної, колонізованої, «катованої» України, переважно вдови, неспроможної генерувати буття сущого, подається як антитеза до «*усміхненої*»,

веселої (часто молодой) матері. Це — *«удова-небога», «сліпа каліка», «покритка», «вдова сиротина», «бездітна вдовиця», «сирота»*. Окреслені персоніфікації витлумачують Батьківщину як *«сплюндровану»* людину — переважно збідовану і згорьовану жінку (каліку) — без чоловіка (вдова чи покритка), без родини (сирота), без дітей (бездітна). Так зримо увиразнюється, інтерпретується спустошувальна нищівність окупації для буття українського суцього: *«Стени мої запродані Жидові, німоті, Сини мої на чужині, На чужій роботі ... могили мої милі Москаль розриває... А тим часом перевертні Нехай підрастають Та допоможуть москалеві Господарювати, Та з матері полатану Сорочку знімати. Помагайте, недолюдки, Матір катувати»* («Розрита могила»).

У багатьох творах Шевченко підкреслює свою належність та небайдужість до своєї країни займенниками наша, моя, у яких проявляється ще одне відтінкове значення **власне (індивідуальне) та загальне**, але у загальному автор не відокремлює себе, не ставить в опозицію, а співвідносить з народом: *«В нас на Україні.., Бо на Україні в нас, бувало... В моїй Україні колись...»*.

Всі думки, вірші були присвячені рідній країні, розлуку з якою поет дуже важко переживав. Гостре відчуття своєї невлаштованості, самоти, недолі на чужині, жадання зустрічі з Батьківщиною, з матір'ю Україною надихали його ранню поезію. По чотирнадцятьох літах розлуки з Батьківщиною здійснюється віддавна наболіла мрія Шевченка, і весну 1843 року він зустрічає *«на нашій не своїй землі»*. **Своє-чуже** переплітаються, зливаються в одне у поезії «Н. Маркевичу», це пов'язано з життєвою долею митця, за довгий час розлуки він не став своїм на чужині, а для своєї держави навпаки став чужим, що для митця є найстрашнішим: *«Тепер лежиш в Україну — Тебе виглядають. Полетів би за тобою, Та хто привітає. Я й тут чужий, одинокий, І на Україні Я сирота, мій голубе, Як і на чужині...»*, та все ж з песимістичних рядків автор переходить на позитивний тон, зазначаючи, що як би не було все ж на своїй землі все одно краще. Автор часто замислюється про те, як після багатьох років він з'єднається зі своєю країною і чи стане він там своїм: *«Жить на світі, волочити В неволі кайдани! Може я ще подивлюся На мою Україну... Мене поховать На чужині, - і ці думи Зо мною сховають!.. І мене на Україні Ніхто не згадає!»*. З цієї опозиції можна вивести й таку як **близька-далека**, яка репрезентована лексемою **далеко** або вказівним займенником **та**, рядки з поеми «Москалева криниця» є тому підтвердженням: *«Не на Вкраїні, а далеко, Аж за Уралом, за Елеком...»*, *«На тій Україні, На тій самій, що з тобою Ляха задавила!»* («Стоїть в селі Сувотів...»). Також у думі «У неділю вранці рано...»: *«І згадав сирота Степан в неволі Свою далеку Україну...»*.

Опозиція «залежна—незалежна». Звертаючись в творі «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє», Шевченко докоряє своїм землякам за те, що вони утримують кріпацький устрій, що не люблять рідного краю, що на чужині шукають для себе вдоволення, значить, не творять власної культури, не вчаться так, як треба, що не мають свого власного погляду на рідну справу, що фальшиво тлумачать історію власного народу, що гірше ворога свою власну матір розпинають.

Наприкінці послання Шевченко дає три накази: вчіться, пізнайте правду і обніміть найменшого брата, або, іншими словами: просвіта, наука і братерство – це ліки на нашу тяжку національну недугу.

І поетові тяжко від залежності своєї країни, бо страждає в першу чергу простий люд за якого вболіває митець: *«Послухаю, пожурюся, У старих спитаю: «Чого, батьки, сумуєте?» «Невесело, сину! Дніпро на нас розсердився, Плаче Україна...» І я плачу...»*. За собом **метонімії** автор надає додаткової конотації стражденної України. Окрім лексеми **плаче** залежність України реалізується через лексему **сумно**: *«Сумно-сумно (Отак було По всій Україні...))»*. *«Ще день Україну катували Ляхи скажені; ще один, Один, останній, сумували І Україна, і Чигрин...»* — через **метафору** автор передає залежність України, як велику трагедію, бо катують народ вороги, знущаються з нього, але він бачить і опотизовує її визволителів – гайдамаки («Гайдамаки»). У цьому ж творі він створює образ України залежної віками: *«Гомоніла Україна, Довго гомоніла, Довго-довго кров степами Текла-червоніла. Текла-текла та й висохла»* — за допомогою стилістичних засобів **метонімії та паралелізму** Шевченко створює яскраву картину довготривалого поневолення України, її жахливого становища і тут же піднімає питання історичної пам'яті, без якої, на думку митця, не може бути й мови про майбутнє, бо народ – нащадки певної епохи, повинен вчитися на своїх помилках чи помилках своїх предків, щоб зарадити їм або й зовсім не допустити таких у майбутньому: *«Могили синіють. Та що з того, що високі? Ніхто їх не знає, Ніхто щиро не заплаче, Ніхто не згадає...»*.

Історична пам'ять відіграє значну роль у творчості письменника і в «Гайдамаках» минуле величне, це згодом автор позбудеться романтичного світогляду, переоцінить минуле і засуджуватиме тих, хто його ідеалізує: *«Та хоч крізь сон подивлюся На ту Україну, Де ходили гайдамаки З святими ножами, - На ті шляхи, що я міряв Малцми ногами. Погуляли гайдамаки, Добре погуляли: Трохи не рік шляхетською кров'ю напували Україну, та й замовкли, - Ножі пощербили»*.

Україна залежна через те, що народ бездіяльний і поет суворо засуджує цю байду-жість: *«Доборолась Україна до самого краю. Гірше ляха свої діти її розпинають»*. Опотизовує минулі покоління у вірші «Буває, в неволі іноді згадаю...»: *«Дивися, дитино, оце козаки (ніби мені каже), на всій Україні Високі могили. Дивися, дитино, Усі ті могили, усі отакі. Начинені нашим благородним трупом, начинені туго. Оце воля спить!»*. Стан залежності як стан **алегоричний образ сну** новаторський в українській літературі і є ознакою авторського стилю, бо такий метафоричний образ створив саме Шевченко. У творі «У казематі» поет зазначає: *«Та не однаково мені, Як Україну злії люде Присплять, лукаві, і в огні її, окрадену, збудять...»*.

Конотація **«залежна»** реалізується через лексему **домовина**, що надає слову Україна додаткових відтінків – країна, де люди гинуть, де смерть, на жаль, стала явищем буденним, і все це – наслідок самодержавства та кріпацтва, яке процвітає. У вірші «Стоїть в селі Суботові...», що є епілогом до поеми «Великий льох». Зміст твору свідчить, що поет стверджував добрі наміри Богдана Хмельницького і співчував їм, а критичні висловлювання про гетьмана і гіркі сарказми щодо тогочасної дійсності зумовлені тяжким, становищем народів царської Росії: *«Стоїть в селі Суботові На горі високій Домовина України Широка Глибока...»*.

З'являється й творчості письменника вербалізатор слова Україна традиційний для української літературної традиції – образ **сироти**: *«Занапастив еси вбогу Сироту Україну...»*. Україна **вільна і незалежна** яскраво виражена у надзвичайно людяному родинному співжитті старого козака та його вихованців – Степана та Ярини, які мужньо пере-

жили непрості історичні, фізичні, моральні випробування, що змальовані Т. Шевченком у поемі «Невольник»: *«Ще на Україні веселі І вольнії пишались села Тоді, як праведно жили Старий козак і діток двоє... Ще за Гетьманщини старої Давно се діялось колись»*. Така ж ідеалізована картина свободи не лише на родинному, а й між родинному (міжнародному) рівні зустрічається у посланні «Полякам»: *«Братались з вольними ляхами, Пишались вольними степами, В садах кохалися, цвіли, Неначе лілії, дівчата. Пишались синами мати, Синами вольними...»*.

Від опозиції Україна «залежна-незалежна» можна вивести ще одну опозиційну пару образного рівня - Україна **«рай-пекло»**. Ця образна антонімія утворюється прямо – лексично або опосередковано через образи-символи. Україна як рай асоціюється, здебільшого, зі свободою, незалежною країною, у творі «Полякам» Шевченко засуджує загарбників, що забрали свободу його країни, а отже, знищили **рай**: *«Прийшли ксьондзи і запалили Наш тихий рай...»*. У посланні «І мертвим, і живим...» Україна як рай сприймається автором через конотацію своє, неважливо вільна чи залежна, сильна чи слабка, Шевченко навіть створює **авторський оксиморон**, поєднавши рай з руїною: *«Подивися на рай тихий, На свою країну, Полюбіте щирим серцем Велику руїну...»*. У вірші «І виріс я на чужині...» поет з ніжністю згадує свій рідний край, співвідносить його з раям, ставлячи в опозицію чужину: *«Здається кращого немає Нічого в Бога, як Дніпро Та наша славная країна...»*, але після того як автор приїжджає власне до рідної сторони, він розчаровується, бо бачить, що тут лише лихо і біда, люди залежні, в армії, то хіба таким уявляв собі рай Шевченко, і хіба таким у являємо його собі ми? Звичайно, можна заплуштити очі на ситуацію, що склалася в країні, і тоді знову в уяві з'явиться рай: *«А як не бачиш того лиха, То скрізь здається любо, тихо, І на Україні добро...»*.

Образ України як **пекла** постає на картинах знущання над українським народом, втілюється за допомогою образу вогню, який спалює Україну, у якому горять її люди. Містичну картину змальовує Шевченко у поемі «Свято в Чигирині», перед нами постає моторошне пекло – Україна: *«Із-за лісу, з-за туману, Місяць впливає, Червоніє, круглолиций, Горить, а не сяє, Неначе зна, що не треба Людям його світу, Що пожари Україну Нагріють, освітять. І смерклося, а в Чигирині, Яку домовині. Сумно-сумяю. (Отак було По всій Україні Против ночі Маковія, Як ножі святими). Людей не чуть; через базар Кажан костокрилий Перелетить; на вигоні Сова завиває»* - такі картину автор створює не лише за допомогою вдало підібраних образів, а й за допомогою **сарказму** як стилістичного засобу. Насильницька смерть у будь-якому прояві розуміється автором як пекло, як знищення моральності, як порушення спокою, тиші (раю), як у творі «Гупалівщина»: *«Зійшло сонце, Україна Де палала, тліла, А де шляхта, запертися, У будинках мліла. Скрізь по селах шибениці; Навішано трупу – Тільки старших, А так шляхта купую на купі. На улицах, на розпутьях Собаки, ворони Гризуть шляхту, клюють очі, Ніхто не боронить. Та й нікому: осталися діти та собаки... Отоке-то було лихо По всій Україні! Гріше пекла...»*.

В поемі «Гонта в Умані» письменник знову змальовує реалістичну картину жаху, поневолення України, яка нагадує **пекло**: *«Минають дні, минає літо, А Україна, знай, горить; По селах голі плачуть діти — Батьків немає. Шелестить Пожовкле листя по діброві; Гуляють хмари; сонце спить; Нігде не чує людської мови; Звір тільки вие по селу, Гризучи трупи. Не ховали, Вовків ляхами годували, Аж поки снігом занесло Огризки*

вовчі...». Як антирай Україна виступає в таких образах: «пекло» (антирай), «окрадена земля», «гори окрадені», це «наша — не своя земля», світ «розритої могили», позбавлених власної історії «перевертнів»-«свинопасів»: «Такії, Боже наш, діла Ми творимо у нашій раї На праведній Твоїй землі! Ми в раї после розвели, А Тебе другого благаєм...» («Якби ви знали, паничі...»).

Отже, проаналізувавши репрезентанти концепту **Україна** та набуття словом додаткових, нових смислів у творчій праці одного з найвизначніших поетів, мислителів нашої країни Тараса Шевченка, можемо зробити висновки, що образ України виступає як дуалістичний і утворює опозиційні пари «своє-чуже», «власне-колективне», «близьке-далеке», «залежна-незалежна», «рай-пекло». Лексичними репрезентантами концепту Україна є такі лексеми: **рідний край, мати, ненька, серденько моє, Батьківщина, Україна, Вкраїна й опозиційне - «удова-небога», «сліпа каліка», «покритка», «вдова сиротина», «бездітна вдовиця», «сирота**. Найпоширенішими стилістичними засобами творення образності є: **метафора, метонімія, алегорія, паралелізм, сарказм**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вежбицкая, А. Понимание культур через посредство ключевых слов // Семантические универсалии и описание языков / А. Вежбицкая. – М., 1999. – С. 106.
2. Вежбицкая, А. Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – М. : Рус. словари, 1997. – 416 с.
3. Голубовська, І. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
4. Жайворонок, В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
5. Кубрякова, Е. С. Концепт // Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Т. Панкрац и др. ; под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М., 1996. – С. 90.
6. Лепкий, Б. Про життя і твори Тараса Шевченка / Б. Лепкий. – К., 1994. – 125 с.
7. Шевченко, Т. Кобзар / Тарас Шевченко. – К. : Просвіта, 2013. – 736 с.

Стаття надійшла до редакції 13.10.14

И.В. Хоменская, аспірантка
НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ КОНЦЕПТА «УКРАИНА» В ПОЭТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

В статье анализируются особенности функционирования концепта «Украина» на основе произведений Тараса Шевченко. Выведены оппозиционные пары и сделаны выводы, что образ Украины является дуалистическим, его создание базируется на функционировании упомянутого концепта в фольклорном дискурсе.

Ключевые слова: картина мира, концепт, вербализация, коннотация, этноцентризм, антропоцентризм.

I. Homenska, aspirant

Kiev

REALIZATION OF CONCEPT КОНЦЕПТА «UKRAINE» IN THE WORKS BY TARAS SHEVCHENKO

The features of the functioning of the concept «Ukraine» based on the poems of Taras Shevchenko is analyzed in this paper:

Key words: world view, concept, verbalization, connotation, ethnocentrism, anthropocentrism.

УДК 811. 112'38

Н. Феуцук, асист.

Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, Львів

ХУДОЖНЄ ПОРІВНЯННЯ В СТРУКТУРІ ОБРАЗУ ГЕРОЯ РОМАНУ

Стаття присвячена аналізу художнього порівняння в структурі образу головного героя роману Д. Веллерсгофа «Все дістається переможцю». Образ людини-невдахи, головними рисами якої є самотність і відчуження від оточення, підтримується розгорнутими порівняннями, що в основному виражають його душевний стан, думки та почуття.

Ключові слова: художнє порівняння, розгорнуте порівняння, структура образу, стилістична функція, лейтмотив.

Художнє порівняння доволі поширений стилістичний засіб, що слугує в тексті основою розгорнутого образу або композиційним прийомом. Стилістичний ефект порівняння полягає у виділенні, акцентуванні спільної ознаки, на якій співставляються два поняття. Порівнювальні об'єкти не тотожні, проте констатація їх часткової ідентичності уможливує нове, часто неочікуване сприйняття предмета, явища, особи.

Причому порівняння виключає інші ознаки об'єктів, іноді навіть головні, концентруючи увагу лише на одній, спільній для них. Це дозволяє письменнику використовувати художні порівняння в різноманітних стилістичних функціях, домагаючись необхідного прагматичного впливу на читача.

Деякі дослідники розрізняють художнє і образне порівняння. Такої думки дотримується, наприклад, Л. Ф. Присяжнюк розглядаючи функціонування художнього порівняння в образній системі романів Г. Гріна і при цьому поділі базуючись на тому, чи в основі порівнянь лежать відношення: 1. тотожності, схожості або 2. подібності [1: 218-219].

Ми не дотримуємось такого поділу, проте вважаємо, що будь-які порівняння, навіть логічні, чи ті, що ґрунтуються на однокатегоріальних об'єктах, у художньому тексті можуть набути експресивності та образності.

Метою цієї статті є встановлення ролі художнього порівняння в структурі образу головного героя роману „Все дістається переможцю“ („Der Sieger nimmt alles“) сучасного німецького письменника Дітера Веллерсгофа. Головний герой, Ульріх Фогтманн, зовсім не переможець, а навпаки, людина-невдаха, що випадково попала в чуже йому серед-

© Н. Феуцук, 2014